

Χάινριχ Μπελ

Νόμπελ Λογοτεχνίας

Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΙΝΑ ΜΠΛΟΥΜ

Μετάφραση: Δημήτρης Δηροκίδης

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

1

Για τα γεγονότα που εξιστορούνται εδώ υπάρχουν μερικές δευτερεύουσες και τρεις κύριες πηγές, οι οποίες θα κατονομαστούν στην αρχή, όμως στη συνέχεια δεν θα αναφερθούν ξανά. Οι κύριες πηγές: τα πρακτικά των ανακρίσεων της αστυνομικής Αρχής, ο δικηγόρος δόκτωρ Χούμπερτ Μπλόρνα καθώς και ο συμμαθητής και συμφοιτητής του, ο εισαγγελέας Πέτερ Χαχ, ο οποίος –εμπιστευτικά, εννοείται– συμπλήρωσε τα πρακτικά των ανακρίσεων, προσθέτοντας συγκεκριμένα μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της αστυνομικής έρευνας καθώς και πορίσματα της έρευνας αυτής, στον βαθμό που τα τελευταία δεν εμπεριέχονταν στα πρακτικά· όχι για υπηρεσιακή, όπως πρέπει οπωσδήποτε να σημειωθεί εδώ, αλλά αποκλειστικά για ιδιωτική χρήση, καθώς τον συγκλόνιζε η μεγάλη στενοχώρια του φίλου του του Μπλόρνα, ο οποίος μάταια πάσχιζε να βρει εξήγηση για όλα αυτά, κι ωστόσο, «αν το καλοσκεφτώ, δεν μου φαίνονται και τόσο ανεξήγητα, μέχρι που τα βρίσκω και λογικά».

Καθώς η υπόθεση της Καταρίνα* Μπλουμ, αν ληφθεί υπόψη η στάση της κατηγορουμένης και η δύσκολη θέση του συνηγόρου της Μπλόρνα, θα παραμείνει, όπως και να 'χει, λιγότερο ή περισσότερο φανταστική, ορισμένες μικρές, πέρα για πέρα ανθρώπινες παρατυπίες, όπως αυτές που διέπραξε ο Χαχ, δεν είναι απλώς κατανοητές, είναι και συγγνωστές.

Τέλος, οι δευτερεύουσες πηγές (κάποιες απ' αυτές σημαντικές, άλλες όχι τόσο) δεν χρειάζεται να αναφερθούν εδώ, καθώς η εμπλοκή, η διαπλοκή, η ανάμειξη, η μεροληψία και η αξιοπιστία τους προκύπτουν από την ίδια την εξιστόρηση.

* Το όνομα Katharina προέρχεται από την ελληνική λέξη «κάθαρσις»· υπονοεί λοιπόν την καθαρή, την αγνή. Κάτι ανάλογο κάνει ο συγγραφέας και με τα ονόματα Götten (εκ του Gott = θεός) και Tötges (εκ του tot = νεκρός), που στα ελληνικά έχουν αποδοθεί αντίστοιχα ως Γκέτεν και Τέγκες.

2

Αν η παρούσα αφήγηση –καθώς τόσος λόγος γίνεται εδώ για πηγές– μπορεί κάποιες στιγμές να θεωρηθεί «ρευστή», θα ήθελα να ζητήσω την κατανόηση του αναγνώστη: ήταν αναπόφευκτο. Με έννοιες όπως οι «πηγές» και η «ροή» δεν μπορούμε να μιλάμε για σύνθεση. Αντ’ αυτού θα έπρεπε ίσως να χρησιμοποιήσει κανείς τον όρο συν-αγωγή (ως ξένη λέξη προτείνεται η *conduction*). Ο όρος αυτός είναι ίσως ιδιαίτερα διαφωτιστικός για όποιον ως παιδί (ή και ως ενήλικας) έχει παίξει πλάι σε, μέσα σε ή με νερόλακκους, τους οποίους διάνοιγε, συνέδεε μεταξύ τους με κανάλια, άδειαζε, εξέτρεπε, παροχέτευε, ώσπου τελικά *συνήγε* όλο το διαθέσιμο νερό σε ένα κεντρικό κανάλι, για να το οδηγήσει έτσι σε χαμηλότερο επίπεδο και, αν είναι δυνατόν, όμορφα και τακτικά σε έναν υπόνομο του δήμου ή σε ένα αρδευτικό κανάλι. Ένα είδος δηλαδή αποστράγγισης, αποξήρανσης. Πρόκειται για μια διαδικασία υποδειγματική ως προς την ευταξία και τη μεθοδικότητά της!

Αν λοιπόν η παρούσα αφήγηση λαμβάνει σε ορισμένα

σημεία ρέουσα μορφή, κατά την οποία κάποιο ρόλο παίζουν διαφορές ή εξισώσεις των επιπέδων, πρέπει και πάλι να ζητηθεί η κατανόηση του αναγνώστη, μιας και, στο κάτω κάτω, υπάρχουν και συμφορήσεις, προσχώσεις, αποτυχημένες διοχετεύσεις καθώς και νερά από πηγές που «είναι αδύνατον να συρρεύσουν», και εκτός όλων αυτών υπάρχουν υπόγεια ρεύματα κ.λπ. κ.λπ.

3

Τα γεγονότα που πρέπει ίσως να παρουσιαστούν αρχικά έχουν βίαιο χαρακτήρα: την Τετάρτη 20/2/1974, παραμονή της Βαϊμπερφαστνάχτ*, σε κάποια πόλη μια νεαρή γυναίκα είκοσι επτά χρονών βγαίνει από το διαμέρισμά της κατά τις 18:45 με προορισμό ένα πάρτι σε φιλικό σπίτι, στο οποίο είναι καλεσμένη.

Τέσσερις ημέρες αργότερα, έπειτα από δραματικές εξελίξεις –πρέπει πραγματικά να χρησιμοποιηθεί αυτή η διατύπωση (επισημαίνονται με τον τρόπο αυτόν οι αναγκαίες υψομετρικές διαφορές των επιπέδων, αυτές που επιτρέπουν τη ροή)–, το βράδυ της Κυριακής, χοντρικά την ίδια ώρα –για την ακρίβεια, στις 19:04–, η εν λόγω γυναίκα χτυπάει το

* *Weiberfastnacht*: Σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει «αποκριάτικη νύχτα των γυναικών», ημέρα κατά την οποία οι εργασιακές δραστηριότητες διακόπτονται το μεσημέρι και οι γυναίκες παίρνουν συμβολικά στα χέρια τους την εξουσία. Η Βαϊμπερφαστνάχτ σηματοδοτεί την έξοδο του καρναβαλιού από τις αίθουσες στον δρόμο. Είναι κάτι ανάλογο με τη δική μας Τσικνοπέμπτη.

κουδούνι του επιθεωρητή Βάλτερ Μέντινγκ, ο οποίος ετοιμάζεται ακριβώς αυτή τη στιγμή να μεταμφιεστεί σε σείκν, για υπηρεσιακούς, όχι για ιδιωτικούς λόγους, και δηλώνει στον εμβρόντητο επιθεωρητή ότι το μεσημέρι, γύρω στις 12:15, σκότωσε στο διαμέρισμά της με πιστόλι τον δημοσιογράφο Βέρνερ Τέγκες. Τον παρακαλάει επίσης να διαρρηχθεί το διαμέρισμά της και να «παραληφθεί» το πτώμα· η ίδια, λέει, περιπλανήθηκε από τις 12:15 μέχρι τις 19:00 στους δρόμους της πόλης αναζητώντας μεταμέλεια, μεταμέλεια όμως δεν βρήκε· τέλος, ζητά τη σύλληψή της, καθώς επιθυμεί να βρεθεί εκεί όπου βρίσκεται και «ο αγαπημένος μου Λούντβιχ».

Ο Μέντινγκ, που γνωρίζει τη νεαρή γυναίκα από διάφορες ανακριτικές συνεδρίες και έχει αναπτύξει γι' αυτήν μια ορισμένη συμπάθεια, δεν αμφιβάλλει ούτε στιγμή για την ακρίβεια των όσων αυτή καταθέτει, τη μεταφέρει με το ιδιωτικό του αμάξι στην αστυνομική διεύθυνση, όπου ενημερώνει τον προϊστάμενό του, τον αρχιεπιθεωρητή Μπάιτμενε, δίνει εντολή να την κλείσουν σε κελί και, έπειτα από ένα τέταρτο της ώρας, συναντιέται με τον Μπάιτμενε μπροστά στην είσοδο του διαμερισμάτός της, όπου μια ειδικά εκπαιδευμένη ομάδα αστυνομικών παραβιάζει την εξώπορτα και διαπιστώνει την αλήθεια των ισχυρισμών της νεαρής γυναίκας.

Καλό θα ήταν να μη γίνει και πολύς λόγος για αίμα, καθότι μόνο *απολύτως αναγκαίες* διαφορές επιπέδων πρέπει να θεωρηθούν αναπόφευκτες, οπότε θα παραπέμψω στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο, σε ταινίες τρόμου και μιούζικαλ ανάλογου ύφους· αν πρέπει κάτι να ρεύσει εδώ, αυτό δεν είναι το αίμα. Ίσως το μόνο που θα έπρεπε να επισημανθεί είναι κάποια συγκεκριμένα χρωματικά εφέ: το

θύμα φορούσε μια αυτοσχέδια στολή σεΐχη, φτιαγμένη από ένα παλιό σεντόνι, και καθένας γνωρίζει τι μπορεί να κάνει μπόλικο αίμα πάνω σε λευκό· το πιστόλι μετατρέπεται αναγκαστικά σε νεροπίστολο, και, καθώς στην περίπτωσή μας πρόκειται για λινό *ύφασμα*, η όλη εικόνα παραπέμπει μάλλον σε μοντέρνα ζωγραφική και σε σκηνικό θεάτρου παρά σε αποστράγγιση. Καλώς. Αυτά είναι λοιπόν τα γεγονότα.

Το ενδεχόμενο να υπήρξε θύμα της Μπλουμ και ο φωτορεπόρτερ Άντολφ Σένερ, ο οποίος βρέθηκε επίσης νεκρός από σφαίρα κατά τη διάρκεια της Ασερμίτβοχ* σε ένα δασύλλιο στα δυτικά της παραδομένης στο γλέντι πόλης θεωρήθηκε κάποιο χρονικό διάστημα ανοικτό, αργότερα όμως, όταν καταρτίστηκε ένας πίνακας με τη χρονολογική σειρά των γεγονότων, κρίθηκε «αποδεδειγμένα ανυπόστατο».

Ένας οδηγός ταξί κατέθεσε αργότερα ότι είχε μεταφέρει σε αυτό ακριβώς το άλσος τον Σένερ, επίσης μεταμφιεσμένο σε σεΐχη, μαζί με μια νεαρή γυναίκα που ήταν ντυμένη Ανδalousιανή. Ο Τέτγκες όμως είχε πυροβοληθεί ήδη το μεσημέρι της Κυριακής, ενώ ο Σένερ δολοφονήθηκε το μεσημέρι της Τρίτης. Και μολονότι σύντομα διαπιστώθηκε ότι το

* Aschermittwoch, η «Τετάρτη της στάχτης» (μία εβδομάδα μετά τη Weiberfastnacht), κατά την οποία ευλογούνται στη Θεία Λειτουργία και στη συνέχεια καίγονται τα κλαδιά φοίνικα της προηγούμενης χρονιάς, για να σχηματίσει με τη στάχτη τους ο ιερέας έναν σταυρό στο μέτωπο των πιστών.

όπλο που βρέθηκε πλάι στον Τέτγκες δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να είναι το ίδιο με εκείνο με το οποίο πυροβολήθηκε ο Σένερ, για κάποιες ώρες οι υποψίες στράφηκαν προς την Μπλουμ, κυρίως λόγω του κινήτρου.

Αν η Μπλουμ είχε τους λόγους της να εκδικηθεί τον Τέτγκες, τότε θα μπορούσε να έχει τους ίδιους λόγους και για τον Σένερ. Το ενδεχόμενο όμως να είχε στην κατοχή της δύο όπλα θεωρήθηκε τελικά από τις ανακριτικές Αρχές εξαιρετικά απίθανο. Η Μπλουμ είχε επιδείξει κατά τη διάπραξη του φόνου του Τέτγκες ψυχρή, θα έλεγε κανείς, ευστροφία· όταν αργότερα ρωτήθηκε αν είχε σκοτώσει και τον Σένερ, έδωσε μια αινιγματική, μεταμφιεσμένη σε ερώτηση απάντηση: «Α, ναι, γιατί όχι κι αυτόν;».

Τελικά όμως ο ανακριτής απέρριψε το ενδεχόμενο να την ενοχοποιήσει και για τον δεύτερο φόνο, καθώς μάλιστα οι έρευνες για το άλλοθί της ήταν σχεδόν σε απόλυτο βαθμό απαλλακτικές.

Όποιος γνώριζε την Καταρίνα Μπλουμ ή είχε γνωρίσει κατά τη διάρκεια της προανάκρισης τον χαρακτήρα της δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία για το ότι, αν είχε διαπράξει τον φόνο του Σένερ, θα το είχε ομολογήσει απερίφραστα. Αλλά και ο οδηγός ταξί που είχε μεταφέρει το ζευγαράκι στο δασάκι («μάλλον χερσοτόπι θα το 'λεγα» είπε) δεν αναγνώρισε την Καταρίνα σε φωτογραφίες. «Αχ, Θεέ μου» αναφώνησε. «Όλα αυτά τα καλοφτιαγμένα καστανομάλλικα μανούλια μεταξύ 1,63 και 1,68, λεπτοκαμωμένα και από 24 ως 27 χρονών... Ξέρετε πόσα τέτοια κυκλοφορούν τις μέρες του καρναβαλιού;»

Στο διαμέρισμα του Σένερ δεν βρέθηκαν καθόλου ίχνη της

Μπλουμ, ούτε και κάποια ένδειξη για την Ανδαλουσιανή. Το μόνο που είχαν να καταθέσουν συνάδελφοι και γνωστοί του Σένερ ήταν ότι το μεσημέρι της Τρίτης «την είχε κάνει» από το μπαράκι στο οποίο συχνάζουν οι δημοσιογράφοι «με κάποιο γκομενάκι».

Ένα υψηλόβαθμο μέλος της επιτροπής διοργάνωσης των αποκριάτικων εκδηλώσεων, οινέμπορος και εισαγωγέας σαμπάνιας στο επάγγελμα, ο οποίος μπορούσε να επαίρεται ότι είχε επαναφέρει το χιούμορ στο καρναβάλι, φάνηκε ανακουφισμένος για το γεγονός ότι και οι δύο φόννοι έγιναν γνωστοί μόλις τη Δευτέρα ο πρώτος, την Τετάρτη ο δεύτερος.

«Κάτι τέτοιο να συμβεί στην αρχή των εορταστικών ημερών, και το κέφι πάει περίπατο, το ίδιο κι οι τζίροι. Αν κυκλοφορήσει ότι οι μεταμφιέσεις βοηθούν στη διάπραξη εγκλημάτων, καλάει στη στιγμή η διάθεση, και οι δουλειές πέφτουν κατακόρυφα. Αυτά τα πράγματα είναι σκέτη ιεροσυλία. Η ξενοιασιά κι η ευθυμία θέλουν εμπιστοσύνη, αυτή είναι η βάση τους».

Αξιοσημείωτος είναι ο τρόπος με τον οποίο αντέδρασε η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ, μόλις έγιναν γνωστοί οι φόνοι των δύο δημοσιογράφων της. Σάλος φοβερός! Πηχυαίοι τίτλοι. Πρωτοσέλιδα. Έκτακτες εκδόσεις. Αγγελιτήρια θανάτου τεράστιων διαστάσεων. Λες και –τη στιγμή που παντού στον κόσμο οι πυροβολισμοί είναι στην ημερήσια διάταξη– ο φόνος ενός δημοσιογράφου αποτελεί κάτι το ιδιαίτερο, σημαντικότερο, ας πούμε, από τον φόνο ενός διευθυντή, ενός υπαλλήλου ή ενός ληστή τράπεζας.

Πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο το γεγονός της υπερευαισθησίας του Τύπου, μιας και όχι μόνο η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ, αλλά και άλλα έντυπα αντιμετώπισαν πραγματικά τον φόνο ενός δημοσιογράφου σαν κάτι το αποτρόπαιο, το τρομακτικό, το σχεδόν φαντασμαγορικό· θα μπορούσε κανείς να πει, σαν κάτι που αγγίζει τα όρια του τελετουργικού. Έγινε μέχρι και λόγος για «θύμα του επαγγέλματός του» και, φυσικά, η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ υποστήριξε πεισματικά την εκδοχή ότι και ο Σένερ ήταν θύμα της Μπλουμ.

Ακόμα κι αν οφείλει κανείς να παραδεχτεί ότι πιθανότατα ο Τέιγκες δεν θα είχε αυτή την τύχη αν δεν είχε γίνει δημοσιογράφος (αλλά, φερειπείν, τσαγκάρης ή φούρναρης), θα έπρεπε ωστόσο να επιχειρηθεί να εξακριβωθεί αν είναι ορθότερο να γίνεται λόγος για φόνο σχετιζόμενο με το επάγγελμα, καθώς δεν έχει ακόμη διαλευκανθεί γιατί ένα τόσο νοήμον και σχεδόν ψυχρό άτομο όπως η Μπλουμ όχι μόνο σχεδίασε, αλλά και εκτέλεσε· όχι μόνο πήρε την αποφασιστική στιγμή, την καθορισμένη από την ίδια, το πιστόλι στο χέρι, αλλά και τράβηξε τη σκανδάλη.

Ας αφήσουμε τώρα αυτό το εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο για σφαίρες υψηλότερες. Αρκετά με το αίμα. Προσπερνούμε επίσης τη φοβερή έξαψη και τις κραυγές του Τύπου. Το διαμέρισμα της Καταρίνα Μπλουμ έχει στο μεταξύ καθαριστεί, τα κατεστραμμένα χαλιά πετάχτηκαν στα σκουπίδια, τα έπιπλα σκουπίστηκαν και ξαναμπήκαν στη θέση τους, και όλα αυτά με έξοδα και έπειτα από εντολή του δόκτορα Μπλόρνα, ο οποίος εξουσιοδοτήθηκε από τον φίλο του, τον Χαχ, για τη δουλειά αυτή, μολονότι κάθε άλλο παρά βέβαιο είναι το ότι ο Μπλόρνα θα αναλάβει τη διαχείριση της περιουσίας της Καταρίνα.

Όπως και να 'χει, η εν λόγω Καταρίνα Μπλουμ έχει επενδύσει μέσα σε πέντε χρόνια εξήντα χιλιάδες μάρκα σε ένα ιδιόκτητο διαμέρισμα συνολικής αξίας εκατό χιλιάδων μάρκων, οπότε υπάρχει –όπως το διατύπωσε ο αδερφός της, ο οποίος εκτίει αυτόν τον καιρό ελαφριά ποινή στη φυλακή– «μπόλικο παραδάκι για ξεκοκάλισμα». Όμως ποιος θα αναλάβει τώρα τους τόκους και θα φροντίσει για την αποπληρω-

μή των υπόλοιπων σαράντα χιλιάδων, ακόμα κι αν συνυπολογιστεί η διόλου ευκαταφρόνητη αύξηση της αξίας του ακινήτου; Δεν υπάρχουν μόνο συν, υπάρχουν και πλην.

Ο Τέτγκες έχει πάντως ταφεί από καιρό (με δυσανάλογη επισημότητα και έξοδα, κατά την άποψη ορισμένων). Ο θάνατος και η κηδεία του Σένερ, από την άλλη, παραδόξως κρατήθηκαν σε πολύ χαμηλότερους τόνους. Και γιατί άραγε; Μήπως επειδή αυτός δεν είχε πέσει «θύμα του επαγγέλματός του», αλλά πιθανότατα θύμα ενός δράματος ζηλοτυπίας; Το κοστούμι του σείχη του Τέτγκες βρίσκεται στην αίθουσα φύλαξης πειστηρίων, το ίδιο και το πιστόλι (ένα 08), του οποίου την προέλευση μόνο ο Μπλόρνα γνωρίζει, ενώ η Αστυνομία και η Εισαγγελία έχουν μάταια προσπαθήσει να την ανακαλύψουν.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Υπεύθυνος σειράς: Δημήτρης Στεφανάκης

Στη σειρά **Μεγάλες αφηγήσεις** εντάσσονται έργα-ορόσημα της παγκόσμιας πεζογραφίας· έργα συγγραφέων που έσπασαν το φράγμα του χρόνου και αξίζει να διαβάζονται από όλους ως μέρος μιας συναρπαστικής επικοινωνίας που μας αφορά.

1974, Κολωνία. Η Καταρίνα Μπλουμ μια νεαρή γυναίκα, που εργάζεται ως οικιακή βοηθός στο σπίτι ενός δικηγόρου, ζει ήσυχια ώσπου ένα τυχαίο γεγονός ανατρέπει την καθημερινότητά της, διαταράσσει την ισορροπία της και την οδηγεί στο έγκλημα. Έγκλημα εκδίκησης, έγκλημα τιμής.

Όλα αρχίζουν όταν σ' ένα αποκριάτικο πάρτι η Καταρίνα γνωρίζεται με τον Λούντβιχ, και στη συνέχεια περνά τη νύχτα μαζί του. Πρόκειται για μια εφήμερη γνωριμία. Η Καταρίνα δεν γνωρίζει ότι η Αστυνομία καταζητεί τον Λούντβιχ, αλλά το επόμενο πρωί οι αστυνομικοί εισβάλλουν σπίτι της μαζί με τους γραφιάδες των σκανδαλοθηρικών εφημερίδων. Η Καταρίνα βοηθάει τον Λούντβιχ να διαφύγει και στη συνέχεια τη συλλαμβάνουν, την ανακρίνουν, τη φωτογραφίζουν – τη σέρνουν στη λάσπη.

Καθώς η ιστορία της νεαρής γυναίκας ξετυλίγεται, αποκαλύπτεται ένα πανόραμα ανθρώπινων σχέσεων και κινήτρων, η κοινωνική πραγματικότητα ως ένας λαβύρινθος ανάμεσα στην αλήθεια και την επιπόηση.

Είναι τέτοια η δύναμη των πεποιθήσεων του Μπελ, τέτοια η διαύγεια της οπτικής του και η ακρίβεια της απαλλαγμένης από συναισθηματισμούς πρόζας του, ώστε σε λίγες μόνο σελίδες μάς δίνει την αδιάψευστη αλλά πικρή γεύση της αλήθειας που θα καίει για καιρό τον ουρανίσκο μας.

Sunday Times

Ένα θαύμα συμπύκνωσης και ειρωνείας.

Sunday Telegraph

ISBN:978-618-03-1701-5

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 81701